

YEŞİLHİSAR MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ
2020 – 2021 EĞİTİM ÖĞRETİM YILI TARİH 9 DERSİ
1. ÜNİTE: TARİH VE ZAMAN

TARİH BİLİMİNİN TANIMI

✓ Tarih geçmişteki insan faaliyetlerini yer ve zaman göstererek sebep – sonuç ilişkisi içinde belgelere dayanarak objektif olarak inceleyen bilim dalıdır.

KAYNAKLAR

A. Birinci Elden Kaynaklar

- Tarihi olayın yaşandığı döneme ait her türlü bulgudur.
- Antlaşma metinleri, nüfus ve tapu kayıtları, tahrirler, paralar, fermanlar menşurlar, seyahatnameler, hatırat, anallar...

B. İkinci Elden Kaynaklar

- Olayın geçtiği döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından yararlanılarak meydana getirilen eserlerdir.
- Ders kitapları, tezler, araştırma ve inceleme eserleri...

a. Yazılı Kaynaklar

▪ Ferman, berat, hattihümayun, adaletname, amannname, yasakname, ahidname, muahedename, tehkihname, hüküm, nizamname, kanunname, mühür, para, gazete, dergi, hatıra, seyahatname, sefaretname, vekayiname, salname, yıllık, şecere, takvim, biyografi...

b. Sözlü Kaynaklar

- Destan, efsane, hikâye, şiir, mit (mitos), hikâye, masal, menkıbe, fıkra, atasözü...

c. Kalıntılar

- Arkeolojik buluntular; taş, toprak, kemik, madenden yapılmış eşyalar, lahitler, mezarlar...

d. Görsel ve İşitsel Kaynaklar

- Heykeller, resimler, figürler, minyatürler, fotoğraflar, CD, film, kaset, plak, video, ...

TARİH İLE DİĞER BİLİMLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

- Tarihi olaylar tekrarlanamazlar.
- Tarih, deney ve gözlem metodundan yararlanamaz.
- Tarih, kaynak olarak adlandırılan tarihi belgelerden yararlanır.
- Tarihte kesinlik yoktur ve genellemeler yapılamaz. Tarihte benzer türdeki farklı olayların aynı sebeplerden kaynaklandığı ya da aynı sonuçları doğurduğu yönünde bir yargıda bulunulamaz.
- Tarih, kaynak inceleme yoluyla geçmiş aydınlatmaya çalışır.
- Tarih, yönteminin yanı sıra incelediği konuların niteliği ve niceliği bakımından da diğer bilimlerden ayrılır.
- Tarihin farklılıklarından biri de başka bilim dallarına göre inceleme alanının daha geniş olmasıdır.

TARİHE YARDIMCI BİLİMLER

a. Coğrafya

- ✓ Yer bilimidir. Yeryüzündeki coğrafi olayların insan faaliyetlerine etkisini ortaya koyar.

b. Antropoloji

- ✓ İrk bilimidir. İnsan ırklarının kökenlerini, özelliklerini ve yeryüzüne dağılımlarını inceleyerek aralarındaki kültürel gelişim farklılıklarını açıklamaya çalışır.

c. Arkeoloji

- ✓ Kazı bilimidir. Su ve toprak altında kalmış eserleri tarih ve sanat açısından inceler.
- ✓ Özellikle yazılı kaynakların olmadığı tarih öncesi dönemlerin aydınlatılmasında faydalıdır.

d. Nümizmatik

- ✓ Para bilimidir. Eski madenî paraları inceler.

e. Kronoloji

- ✓ Zaman bilimidir. Olayların zamanını belirler ve onları oluş sırasına göre sıralayarak tarihî olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurmayı kolaylaştırır.

f. Filoloji

- ✓ Dil bilimidir. Dillerin zaman içinde geçirdiği değişimi, diller arasındaki akrabalık bağlarını ve etkileşimleri ortaya çıkarmaya çalışır.

g. Etnografya (Etnoloji)

- ✓ Kültür bilimidir. Toplumların yaşayışlarını, hayat tarzlarını, örf ve âdetlerini inceler.

h. Sosyoloji

- ✓ Toplum bilimidir. Toplumu ve toplumsal olayları inceleyen bilim dalıdır.

i. Kimya (C14 Modeli)

- ✓ Karbon 14 yöntemiyle tarihî nesnelerin yaşının hesaplanmasında tarihe yardımcı olur.

j. Epigrafi

- ✓ Kitabeler bilimidir. Tarihî yapılar, anıtlar ve mezar taşları üzerindeki yazıları inceleyen kitabeler bilimidir.

k. İstatistik

- ✓ Veri bilimidir. Verilerin toplanması, sınıflandırılması, sunulması ve yorumlanmasını konu alan bilim dalıdır.

l. Diplomatik

- ✓ Siyasi belgeler bilimidir. Antlaşmalar, mektuplar, emirnameler, fermanlar, tapular ve fetihnameler gibi yazılı belgeleri inceler.

m. Paleografya

- ✓ Yazı bilimidir. Eski yazıları ve alfabeleri çözer.

n. Heraldik

- ✓ Armalar bilimidir. Armaları inceleyerek devletlerin özellikleri hakkında bilgiler verir.

TARİH ÖĞRETİMİNİN FAYDALARI

- ✓ Tarih, insanın kendisini tanıyıp bilmesine yarar.
- ✓ Tarih, insana mensubu olduğu toplumu, ülkesini ve dünyayı tanıtır.
- ✓ Tarih, ortak kültürel değerlerin benimsenmesini sağlar.
- ✓ Tarih, insanların kültür seviyesini yükseltir.
- ✓ Tarih, insanın zihinsel becerilerini geliştirir.
- ✓ Tarih, olayları değerlendirme imkânı sunarak insanda ahlak şuurunun ve manevi değerlerin güçlenmesine katkıda bulunur.
- ✓ Tarih, insanlardaki vatan ve millet sevgisini pekiştirerek millî kimliğin güçlenmesinde önemli rol oynar.
- ✓ Tarih, günümüz dünyasını anlayabilme ve gelecekle ilgili gerçekçi ve akılcı planlamalar yapabilme konusunda insanlara yardımcı olur.
- ✓ Tarih sayesinde öğrendiği bilgilerden yararlanan insanlar her alanda yeni bilgi ve buluşlar ortaya çıkarır.
- ✓ Tarih, edinilmiş becerilerin kuşaktan kuşağa iletilmesi içinde bir ilerlemedir.

- ✓ **Mustafa Kemal Atatürk**, “Tarihini bilmeyen milletler başka milletlerin avı olurlar.” demiştir.

TAKVİM

© Takvim, zamanın yıllara, aylara, haftalara ve günlere ayırma yöntemidir.

© İnsanlar tarihin akışı içinde zaman ölçüsü olarak çeşitli takvimler kullandı; astronomik gözlemler sonucunda yıldızların, Ay'ın ve Güneş'in hareketlerine dayalı takvimler meydana getirildi ve geliştirildi.

a. Ay Yılı Esaslı Takvim

- ☺ Ay'ın dünya çevresinde 12 kez dönmesi, bir ay yılını oluşturur.
- ☺ "Ay Takvimi"ni **Sümerler** buldu.
- ☺ Sümerler, **360 günden** ibaret olan ay yılını, 30 günlük 12 aya bölmüşlerdir.

b. Güneş Yılı Esaslı Takvim

- ☺ Dünyanın, güneş çevresinde bir kez dönmesi, bir güneş yılını oluşturur.
- ☺ "Güneş Takvimi"ni **Mısırlılar** buldu.
- ☺ Mısırlılar, **365 günden** ibaret olan güneş yılını, 12 aya bölmüşlerdir.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

- Türkler tarih boyunca çeşitli takvimler kullandılar.
- Bu takvimler sırasıyla;

a. On İki Hayvanlı Türk Takvimi

b. Hicri Takvim

c. Celâli Takvim

d. Rûmî Takvim

e. Miladi Takvim

a. On İki Hayvanlı Türk Takvimi

- Türklerin kullandığı ilk takvimdir.
- Kök Türkler ve Uygurlar başta olmak üzere ilk Türk devletlerinde kullanıldı.
- Güneş yılı esaslı bir takvimdir.
- 1 yıl 365 gün, 5 saat olarak kabul edilir.
- 12 yılda 1 devir yapar.
- Yıllar sayı ile değil, hayvan adlarıyla gösterilir.
- Aylar sayılarla belirtilir.
- Çinliler ve Tibetliler tarafından da kullanıldı.

b. HİCRÎ TAKVİM

- İslamiyet'in kabulünden itibaren Türk – İslam devletlerinde kullanıldı.
- Ay yılı esaslı bir takvimdir.
- 1 yıl 354 gün olarak kabul edilir.

- Başlangıç Peygamber Efendimiz'in (sav) Mekke'den Medine'ye hicretidir. (Miladî 622)
- Yılbaşı 1 Muharrem'dir.
- Hz. Ömer döneminde düzenlenerek kullanılmaya başlandı.
- Türkiye'de günümüzde sadece dinî ay ve günlerin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

c. CELALÎ (MELİKÎ) TAKVİMİ

- Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından hazırlatıldı.
- Melikşah'ın unvanı Celaleddin olduğu için Celâli takvim adı verilmiştir.
- Güneş yılı esaslı bir takvimdir.
- 1 yıl 365 gün, 6 saat olarak kabul edilir.
- Başlangıç tarihi olarak 1079 kabul edildi.
- Yılbaşı **Nevruz**'dur.
- Celali Takvimini hazırlayan **Ömer Hayyam**'dır.
- Daha ziyade mali işlerde kullanıldı.
- Selçuklular dışında **Babür Devleti** tarafından da kullanıldı.

d. RUMÎ TAKVİM

- Osmanlı Devleti'nde kullanıldı.
- Güneş yılı esaslı bir takvimdir.
- 1 yıl 365 gün, 6 saat olarak kabul edilir.
- Başlangıç tarihi olarak hicret kabul edilir.
- Miladi takvimle arasında 584 yıllık fark vardır.
- Daha ziyade mali işlerde kullanıldı.
- Osmanlı Devleti, hicri takvimde yılbaşının her yıl aynı zamana rastlamaması nedeniyle vergilerin toplanmasında sorunlar yaşıyordu.
- Bu nedenle devlet 1678'de yalnızca maliye alanında kullanılmak üzere Rûmî takvimi yürürlüğe koydu.
- 1839'dan itibaren de tüm resmî ve mali işlerinde Rûmî takvimi kullanmaya başladı.

e. MİLADİ TAKVİM

- Gregoryen Takvimi olarak bilinir.
- Güneş yılı esaslı bir takvimdir.
- 1 yıl 365 gün, 6 saat olarak kabul edilir.
- Başlangıç tarihi olarak “0” yılı olan milat yani Hz. İsa’nın doğumu kabul edilir.
- Yılbaşı 1 Ocak’tır.
- Türkiye’de 1 Ocak 1926’dan itibaren kullanılmaktadır.
- Güneş yılı esasına göre düzenlenen miladi takvimde bir yıl 365 gün 6 saattir.
- Her yıl artan 6 saatlik süreler dört yılda bir toplanır ve elde edilen 24 saat bir gün olarak dördüncü yılın şubat ayına eklenir.
- Bu nedenle aslında 28 günden oluşan şubat ayı her dört yılda bir 29 gün sürer ve o yıla artık yıl adı verilir.

MİLAT KAVRAMI

MİLAT

4 3 2 1				0	1 2 3 4
Milattan Önce (MÖ)					Milattan Sonra (MS)

- **Milat;** Hz. İsa’nın doğumudur ve “0” yılı olarak kabul edilir.
- MÖ tarih büyüdükçe günümüzden uzaklaşılır.
- MÖ tarih küçüldükçe günümüze yaklaşılır.
- MS tarih büyüdükçe günümüze yaklaşılır.
- MS tarih küçüldükçe günümüzden uzaklaşılır.
- Milattan önceki tarihlerin başında mutlaka MÖ veya İÖ kısaltması bulunmalıdır.
- Milattan sonraki tarihlerde böyle bir zorunluluk yoktur.

A. ÇAĞ KAVRAMI

★ Tarihteki olaylar, tarih öncesi devirler (prehistoria) ve tarihi devirler (historia) olarak ikiye ayrılır.

★ Tarih öncesi devirler çağlara ayrılırken yazılı belge ve kayıtlar bulunmadığı için **kullanılan araç – gereçlerin nitelikleri** (taş, toprak) dikkate alınmıştır.

★ Tarihi devirler çağlara ayrılırken **evrensel olaylar** (Yazının bulunması, Kavimler Göçü, İstanbul’un Fethi, Fransız İhtilali) dikkate alınmıştır.

★ Herhangi bir yüzyılda veya çağda dünyanın her yerinde aynı siyasi, sosyal, kültürel özelliklerin görülmesi beklenemez.

★ Mesela Anadolu’da Tunç Çağının yaşandığı bir dönemde Avrupa’da Yontma Taş Çağı, Mezopotamya’da ise yazının icadı ile birlikte İlk Çağ yaşanmaktaydı.

TARİH YAZICILIĞI

Hikayeci (Nakilci) Tarih

- Olaylar hikayeler şeklinde, abartılı biçimde ele alınır.
- Sebep -sonuç ilişkisi yoktur.
- Efsane ve mitlere yer verilir.
- Kurucusu Herodot’tur.

Öğretici (Pragmatik) Tarih

- Olaylardan ders çıkarmak suretiyle, toplumun ahlak ve karakterini geliştirmeyi amaçlar.
- Kahramanlar ön plana çıkartılır.
- Toplumlara tarihi bilgileri öğretmek için yazılmıştır.
- Thukydides kurucusudur.

Sosyal Tarih

- Olayların duygusal yönlerini dikkate almadan açıklayan tarih anlayışıdır.

Kronik Tarih

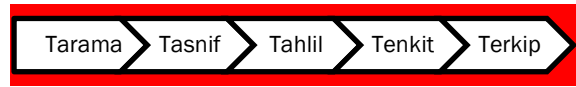
- Her yılın olayları aralarında herhangi bir bağlantı gözetilmeden arka arkaya sıralanır.

Neden – Nasılcı (Bilimsel – Araştırmacı) Tarih

- Olaylar, sebep – sonuç ilişkisi içinde, belirli kurallara göre araştırarak inceleyen tarih yazıcılığıdır.
- Günümüzde kullanılan tarih yazıcılığıdır.

TARİH BİLİMİNİN YÖNTEMİ

- ❖ Tarihi, bilim hâline getiren araştırıcılığı ve sorgulayıcılığıdır.
- ❖ Tarihin yöntemi, tarihî olayları inceleyerek anlamak ve açıklamaktır.
- ❖ Tarihî olaylar hakkında doğru bilgi edinmek ancak o dönemden kalan ve olaya tanıklık edebilecek belge ve bulguların değerlendirilmesi ile mümkündür.
- ❖ Bu değerlendirmede sistematik bir yöntem izlenir.

a. Tarama (Kaynak Arama)

- ❖ Tarihe kaynaklık edebilecek her türlü bilgi ve verilerin bulunması aşamasıdır.
- ❖ Tarihî bilgilerin doğru ve güvenilir olması için tarihî olaylarla ilgili kaynaklara başvurmak gerekir.

b. Tasnif (Sınıflandırma)

- ❖ Toplanan verilerin bir sistem dâhilinde sınıflandırılması aşamasıdır.

c. Tahlil (Çözümleme)

- ❖ Elde edilen verilerin kaynak ve bilgi yönünden yeterli olup olmadığının kontrol edilmesi aşamasıdır.
- ❖ Bu aşamada sınıflandırılan kaynakların içerdiği bilgiler değerlendirilir.
- ❖ Bilginin tarafsız, güvenilir ve kanıtlanabilir olmasına özellikle dikkat edilir.

d. Tenkit (Eleştirme)

- ❖ Toplanan verilerin gerçekliği ve bilgi açısından güvenilirliğinin tespit edildiği aşamadır.
- ❖ Kaynakların tenkidi iç tenkit ve dış tenkit şeklinde yapılır.

e. Terkip (Birleştirme, Sentez)

- ❖ Toplanan verilerin birleştirilerek sonuca ulaşılması aşamasıdır. Bu aşamada olaylar değişik açılardan (kültürel, ekonomik vb.) incelenerek sonuca ulaşılır.
- ❖ Terkip; bilgi ve verilerin tasnif, tahlil ve tenkitlerinin yapılmasından sonra bir araya getirildiği aşamadır.

TARİHİN TASNİFİ (SINIFLANDIRILMASI)

- ★ Tarihi olaylar incelemeyi, öğrenmeyi ve öğretmeyi kolaylaştırmak için zamana, mekâna ve konuya göre sınıflandırılır.

a. Zamana Göre Tasnif

- ★ Tarihi olayların çağ ve yüzyıl gibi bölümlere ayrılarak kronolojik olarak sınıflandırılmasıdır.
- ★ İlkçağ Tarihi, Ortaçağ Tarihi, XV. Yüzyılda Osmanlı Devleti, XIX. Yüzyıl Tarihi...

b. Mekâna Göre Tasnif

- ★ Tarihi olayların meydana geldikleri şehir, ülke veya kıtaya göre sınıflandırılmasıdır.
- ★ Kayseri Tarihi, Anadolu Tarihi, Afrika Tarihi...

c. Konuya Göre Tasnif

- ★ Tarihi olayların siyasi, sosyal, ekonomik, hukuki, dinî, kültürel, bilimsel yönlerinin ayrı ayrı incelenmesi söz konusudur.
- ★ Siyasi Tarih, Sosyal Tarih, Dinler Tarihi, Edebiyat Tarihi, Kültür Tarihi, Askeri Tarih...